

Grammatikübersicht

Огляд граматики

В цьому огляді ви знайдете такі теми:

- A Огляд порядку слів у реченні
  - I. дієслово та його додатки
    - 1. додатки в дативі
    - 2. додатки в дативі й акузативі
    - 3. ситуативний додаток
    - 4. директивний додаток
  - II. місце окремих членів речення
    - 1. звичайний порядок слів
    - 2. наголошення окремих членів речення
    - 3. дієслова з додатками в дативі й акузативі
- B Окремі частини мови
  - I. дієслова
    - 1. дієслова зі зміною кореневої голосної
    - 2. модальні дієслова
    - 3. перфект
  - II. артикль та іменник
    - 1. іменник без артикля (з нулевим артиклем)
    - 2. артикль у дативі
    - 3. іменники в дативі та акузативі
    - 4. присвійний займенник у дативі
  - III. займенники
    - 1. артикль у ролі займенника (означений та неозначений)
    - 2. особові займенники в дативі
    - 3. питальні слова
  - IV. прийменники
    - 1. значення
    - 2. керування прийменників
    - 3. злиття з артиклем
  - У. частки
- C Морфологія
  - I. префікс *in-*
  - II. суфікс *-in*
  - III. композити (складні іменники)

A Übersicht über die Satzgliedstellung Огляд порядку слів у реченні

I Das Verb und seine Ergänzungen Дієслово і його додатки

1. Ergänzungen mit Dativ / Додатки в дативі

Деякі дієслова та дієслівні групи (дієслово + прийменник) вимагають після себе датива. Датив уживається також у певних стійких словосполученнях.

Bescheid geben:	Ich gebe <i>der Chefin</i> Bescheid.
gefallen:	Gefällt <i>Ihnen</i> Aachen?
helfen:	Da kann ich dir bestimmt helfen.
zuhören:	Hör <i>mir</i> mal zu!

Wie geht es *Ihnen*? Das tut *mir* leid/gut/weh. Ist *Ihnen* etwas passiert?

berichten von:	Das 1. Lied berichtet von <i>den Taten</i> von ...
handeln von:	Die Geschichte handelt von den <i>Räubern</i> .
leben in:	Er lebt in <i>der Stadt</i> .
liegen an:	Aachen liegt nicht <i>am Meer</i> .
Probleme haben mit:	Ich habe Probleme mit <i>meinem Computer</i> .
reden mit:	Ich rede mal mit <i>meiner Chefin</i> .
sprechen mit:	Wie spricht man mit <i>einem Kaiser</i> ?
sprechen über:	So spricht man nicht über <i>Gäste</i> .

2. Ergänzungen mit Dativ und Akkusativ

Додатки в дативі й акузативі

Деякі дієслова мають додатки як у дативі, так і в акузативі.

erklären:	<u>Das</u> erkläre ich <i>euch</i> später.
erzählen:	Sie müssen <i>mir</i> auch <u>eine Geschichte</u> erzählen.
geben:	Gibst du <i>ibr</i> das Buch?
schicken:	Schickst du <i>uns</i> <u>die Reportage</u> ?
versprechen:	<u>Das</u> verspreche ich <i>dir</i> .
zeigen:	Zeigst du <i>uns</i> <u>den Dom</u> ?

3. Die Situativ-Ergänzung

Ситуативний додаток (*wo?* прийменник+ датив)

Для позначення місця дії або місця перебування якої-небудь особи використовується прийменник **in** та іменник у дативі. Якщо йдеться про перебування в когось, наприклад, у зубного лікаря, вживається прийменник **bei** з дативом.

Wo ist Familie Schäfer?	Sie ist <i>im Theater</i> .
Wo gibt es die Dreigroschenoper?	<i>In der Oper</i> .
Wo ist Frau Berger?	Sie ist <i>beim Zahnarzt</i> .

4. Die Direktiv-Ergänzung

Директивний додаток

(*wohin?* прийменник + акузатив або датив)

Для позначення цілі або напрямку руху використовується прийменник **in** з відповідним артиклем іменника в акузативі. Щодо осіб, закладів та площ уживається прийменник **zu** й датив відповідного іменника.

Wohin geht Familie Schäfer?	Sie geht <i>ins Theater</i> .
Wohin will Herr Müller?	Er will <i>zum Kongresszentrum</i> .
Wohin muß Frau Berger?	Sie muß <i>zum Zahnarzt</i> .

II Die Position der einzelnen Satzglieder Місце окремих членів речення

1. Normale Satzgliedposition / звичайний порядок слів

У розповідному реченні зі звичайною інтонацією номінативний додаток (підмет) стоїть на першому місці. За ним, на другому місці, стоїть дієслово. В питальних реченнях без питального слова, а також у наказових реченнях дієслово стоїть на першому місці. Додатки стоять після дієслова.

Номінативний додаток	Verb ₁	додатки	Verb ₂
Die Arbeit Die Arbeit Wir Ich	ist gefällt gehen kann	okay. mir. ins Theater. dir	helfen.
Verb ₁	номінативний дод.	додатки	Verb ₂
Ist Kannst Fragen	die Arbeit du Sie	okay? mir die Chefin!	helfen?

2. Hervorhebungen / наголошення окремих членів речення

Якщо в реченні потрібно щось виділити, то відповідний член речення ставиться на початок. Дієслово залишається на другому місці.

Ich verstehe das nicht.	Das verstehe ich nicht.
Die Arbeit gefällt mir.	Mir gefällt die Arbeit.
Er kommt um sieben Uhr.	Um sieben Uhr kommt er.

На початку речення можуть також стояти такі слова, як *vielleicht, dann, da*, та позначення часу. В цьому випадку номінативний додаток (підмет) стоїть після дієслова (інверсія).

Vielleicht braucht sie Hilfe.	Dann gehe ich nach Hause.
Da hängt das Schild.	Am Samstag will ich kommen.

3. Verben mit Dativ- und Akkusativ-Ergänzungen Дієслова з додатками в дативі й акузативі

Якщо дієслово крім номінативного додатка (підмета) має ще додатки в дативі та акузативі, то діють такі правила:

- якщо обидва додатки - і м е н н и к и, то спочатку стоїть датив: *Bringst du Herrn Braun die Handtücher?*
- якщо один додаток - і м е н н и к, а інший - з а й м е н н и к, то спочатку стоїть займенник: *Bringst du ihm die Handtücher?*
- якщо обидва додатки - з а й м е н н и к и, то спочатку стоїть займенник в акузативі: *Bringst du sie ihm?*

B Die einzelnen Satzglieder / Окремі частини мови

I Die Verben / дієслова

1. Verben mit Vokalwechsel / дієслова зі зміною кореневої голосної

Деякі дієслова у другій та третій особі однини змінюють кореневу голосну. В другій частині радіокурсу це дієслова, в яких **a** змінюється на **ä**.

fahren:	ich fahre	du fährst	er fährt
halten:	ich halte	du hältst	er hält
gefallen:		du gefällst mir	das gefällt mir

2. Modalverben / модальні дієслова

Модальні дієслова модифікують значення речення. Вони можуть вживатися як основні і допоміжні дієслова. В ролі допоміжного дієслова вони вимагають другого дієслова, яке завжди стоїть у кінці речення в інфінітиві.

			Verb ₂
Sie	dürfen	hier nicht	rauchen.
Kann	ich mal	telefonieren?	
Die	mußt	du uns unbedingt	vorstellen.

Основними значеннями модальних дієслів у ролі допоміжних, як вони вживаються в другій частині радіокурсу, є

- dürfen**   дозвіл/з запереченням - заборона
Sie dürfen hier (nicht) rauchen.
- können**   1. дозвіл
Kann ich mal telefonieren?
2. здатність, спроможність
Können Sie mir helfen?
- mögen**   бажання
Wir möchten dich besuchen.
- müssen**   1. зобов'язання
Ich muß arbeiten.
2. вимога
Die mußt du uns unbedingt vorstellen.
- wollen**   1. спонукання
Wollen wir jetzt nicht gehen?
2. намір
Ich will nicht indiskret sein.
- sollen**   1. доручення
Soll ich Andreas holen?
2. вимога зробити або не робити чого-небудь
Das sollst du nicht!
3. передача чужої інформації (кажуть, що...)
Das soll sehr interessant sein.
4. сумнів
Das sollen wir glauben?

dürfen	können	müssen	wollen	sollen
однина ich darf du darfst Sie dürfen er/sie darf	ich kann du kannst Sie können er/sie kann	ich muß du mußt Sie müssen er/sie muß	ich will du willst Sie wollen er/sie will	ich soll du sollst Sie sollen er/sie soll
множина wir dürfen ihr dürft sie dürfen	wir können ihr könnt sie können	wir müssen ihr müßt sie müssen	wir wollen ihr wollt sie wollen	wir sollen ihr sollt sie sollen

3. Perfekt / Перфект

Перфект - це одна з можливостей німецької мови говорити про минуле. Перфект використовується в розповідях, особливо коли минуле ще свіже в пам'яті. Перфект утворюється за допомогою допоміжного дієслова *haben* або *sein* у презенсі та партиципії II основного дієслова.

haben Більшість дієслів утворює перфект з *haben*, у тому числі й саме дієслово *haben*.

sein Дієслова руху, саме дієслово *sein* та дієслово *passieren* утворюють перфект з *sein*.

Партиципії II (=PII) має такі форми:

- PII слабких (правильних) дієслів:

префікс	+	корінь дієслова	+	суфікс
ge-		hör		-t

- PII сильних дієслів: **ge...en** lesen gelesen
- PII дієслів на *-ieren*: **- ...iert** reservieren reserviert
- PII дієслів з відокремлюваними префіксами: **...ge...en** einladen eingeladen
- **...ge...t** abholen abgeholt
- PII дієслів з невідокремлюваними префіксами: **- ...t** besuchen besucht
- **- ...en** vergessen vergessen

Відокремлювані префікси завжди наголошені, а невідокремлювані - ненаголошені. До невідокремлюваних префіксів належать *be- ent- er- ge- ver-*

beachten, **be**deuten, **be**ginnen, **be**handeln, **be**kommen, **be**richten, **be**suchen, **be**stellen, **be**zahlen / **ent**täuschen / **er**klären, **er**zählen / **ge**fallen / **ver**gessen, **ver**kaufen, **ver**sprechen, **ver**stehen.

II Artikel und Nomen / артикль та іменник

1. Nomen ohne Artikel (Nullartikel) іменник без артикля (з нулевим артиклем)

Як правило, іменники в німецькій мові вживаються з артиклем (*der, die, das*). Але в певних випадках іменник вживається без артикля:

- у множині, коли в однині повинен стояти неозначений артикль (*ein, eine*):
Ich möchte eine Banane. Ich möchte Bananen.
- якщо йдеться про невизначену кількість чого-небудь:
Andreas kauft noch Butter, Brot, Wurst und Käse.
- при позначенні професії:
Sie ist Studentin. Er ist Arzt.
- при позначенні національності:
Sie ist Französin.
- у певних стійких словосполученнях:
Er hat Hunger.

2. Artikel im Dativ / артикль у дативі

Ознакою датива є **-m** у чоловічому та середньому роді, **-r** у жіночому роді та **-n** у множині.

der Computer – mit dem / mit einem / mit keinem / mit meinem Computer
 das Messer – mit dem / mit einem / mit keinem / mit meinem Messer
 die Familie – mit der / mit einer / mit keiner / mit meiner Familie

Однина	поміщатив	датив	однина номінат.	датив	множина / датив
чол./сер рід	der/das ein kein mein	dem einem keinem meinem	жін. / рід	die eine keine meine	der einer keiner meiner
					den — keinen meinen

3. Nomen im Dativ + Akkusativ / іменники в дативі та акузативі

Деякі іменники чоловічого роду мають у дативі та акузативі однини закінчення **-n**:

der Name: Ein Mann *mit dem Namen* Mackie Messer.
 Sie haben Aachen *den Namen* ahha gegeben.
 der Herr: Die Wärme tut Herrn Dr. Thürmann gut.
 Andreas hat einen Brief für *Herrn* Dr. Thürmann.

У дативі множини більшість іменників мають закінчення **-(e)n**:
 mit den Studenten, mit den Zimmern, mit den Frauen.

4. Possessivartikel im Dativ / присвійний займенник у дативі

Присвійний займенник відмінюється як неозначений артикль (див. пункт 2).

Датив:	однина	чолов. + сер. рід	жін. рід	множина
1 особа 2 особа (фамільярно) (ввічливо)	 	meinem deinem Ihrem	meiner deiner Ihrer	meinen deinen Ihren
3 особа		ihrem seinem	ihrer seiner	ihren seinen
Датив:		множина		
1 особа 2 особа (фамільярно) (ввічливо)	 	unserem eurem Ihrem	unserer eurer Ihrer	unseren euren Ihren
3. особа		ihrem	ihrer	ihren

III Pronomen / займенники

1. Artikel als Pronomen (Definit-/Indefinitpronomen)

Артикль у ролі займенника (означений та неозначений)

Артикль може виступати в ролі займенника. Тоді сам іменник не називається, а лише мається на увазі. Форма артикля при цьому не змінюється.

Gibt es eine Post in der Nähe? Ja, es gibt eine.

Haben Sie den Rock auch in Schwarz? Nein, den haben wir nur in Gelb.

(Виняток: артикль середнього роду в номінативі та акузативі. Але ця форма ще не трапляється в першій та другій частині радіокурсу.)

2. Personalpronomen im Dativ / особові займенники в дативі

	номінат.	датив	номінатив	датив
1 особа	ich	mir	wir	uns
2 особа	du/Sie	dir/Ihnen	ihr/Sie	euch/Ihnen
3 особа	er/es sie	ihm ihr	sie	ihnen

3. Fragewörter / питальні слова

wem стосується додатків у дативі - істот
Wem hilft Andreas? Andreas hilft seinem Vater.

womit стосується додатків у дативі - неістот
Womit hat er Probleme? Er hat Probleme mit dem Computer.

- wo** стосується місця дії (відповідь - з прийменником у дативі)
Wo ist Familie Schäfer? Familie Schäfer ist im Theater.
- wohin** стосується цілі чи напрямку (відповідь з прийменником у дативі або акузативі)
Wohin gehst du? Ich gehe ins Theater. Ich gehe zum Friseur. Wohin fährst du? Ich fahre nach Aachen.
- wann** стосується часу
Wann kommst du? Ich komme am Wochenende, um vier Uhr.
- bis wann** (до якого часу?)
Bis wann mußt du arbeiten? Bis (um) ein Uhr.
- wieviel** стосується кількості
Wieviel Käse möchten Sie? 150 Gramm.
- welch-** стосується частини якої-небудь кількості з означеним артиклем. Це питальне слово відмінюється, закінчення визначається наступним іменником.
*die Größe: Welche Größe brauchen Sie?
 der/den Käse: Welcher Käse ist das?
 Welchen Käse möchten Sie?*

IV Präpositionen / прийменники

Прийменники розрізняються за значенням та за відмінком, якого вони вимагають після себе.

1. Bedeutung / значення

темпоральні (часові) прийменники:

bis: Bis bald!   **um:** Um sechs Uhr.   **seit:** Seit einem Jahr.

локальні прийменники (прийменники місця):

an: Aachen liegt nicht am Meer.   **bei:** Sie ist beim Zahnarzt
hinter: Das Auto hinter mir...   **in:** Sie ist im Theater.
nach: Kommen Sie nach Berlin.   **von:** Er kommt von einer Reise.
zu: Wie komme ich zum Theaterplatz?

прийменники, що вказують на ціль або засіб

für: Bestellen Sie ein Taxi für mich   **mit:** Fahren Sie mit dem Bus.

Деякі прийменники мають декілька різних значень, але тут вони не розглядаються.

2. Rektion der Präposition / керування прийменників

До цього часу в радіокурсі згадувалися:

а. прийменники з дативом

an*	aus	bei	hinter*	mit	nach	seit	von	zu
-----	-----	-----	---------	-----	------	------	-----	----

(*an/hinter* вживаються також і з акузативом)

b. прийменники з акузативом

bis	für	um (bis + позначення часу Bis morgen/später!)
-----	-----	---

c. прийменники з дативом чи акузативом у другій частині радіокурсу

місце:	wo + датив	im Theater
ціль:	wobin + акузатив	in das Theater.

3. Kontraktionen / злиття з артиклем

Деякі прийменники, як правило, зливаються з відповідним артиклем в одне слово. Це відбувається в таких випадках:

an + dem	an + das	bei + dem	in + dem	in + das	zu + dem	zu + der
am	ans	beim	im	ins	zum	zur

V. Partikel / частки

Частки - це слова, що не змінюють смислу висловлення, а модифікують його, надаючи йому певного відтінку.

ja Das sieht man ja sofort. Ich will ja nicht indiskret sein.

denn Wo ist denn der Bahnhof?

denn використовується лише в питальних реченнях.

C. Morphologie / Морфологія

I. Vorsilbe *un-* / префікс *un-*

Префікс *un-* змінює значення прикметника на протилежне:
zufrieden – *unzufrieden* / *glücklich* – *unglücklich*.

II. Nachsilbe *-in* / суфікс *-in*

Додаванням до іменника чоловічого роду суфікса *-in* утворюються відповідні іменники жіночого роду, зокрема при позначенні професій:
der Student – *die Studentin* / *der Freund* – *die Freundin*.

III. Komposita / композити (складні іменники)

У німецькій мові можна утворювати нові слова, комбінуючи різні частини мови або частини слів (наприклад, дієслівні основи). В другій частині радіокурсу ви ознайомилися з композитами, що складаються з двох іменників. Іноді ці іменники з'єднуються за допомогою сполучувальної приголосної. Артикль завжди визначається за другим словом!

der Herbst + die Farbe = die Herbstfarbe

die Zeitung + das Museum = das Zeitungsmuseum

die Asche + der Becher = der Aschenbecher